

DOF - Dansk Ornitologisk Forening

Sådan bestemmer man hvidsirken

HAANING I FELTEN En observation af hvidsirken lægger næsten altid op til diskussion i både felten og på internettet, hvor tvivlen kan nage trods gode billeder eller gode observationsforhold. Hvor går grænsen mellem hvid- og gråsirken? Selv ringmærkere kan blive i tvivl selv om de har fuglen i hånden. Løsningen er at fokusere på så mange karakterer som muligt, men helhedsindtrykket skabt af en køligt tonet gråbrun ryg, lysere flanker, tynde flankestriber og lille næb snyder sjældent. Denne artikel omhandler kun skandinaviske hvidsirken.

En hvidsirken sætter krav til os feltornitologer. Krav om at skulle ses ordentligt. Det gælder dog især ungfugle og hunner, hvor nogle kan minde noget om visse gråsirken. Mange hvidsirkenhanner er til gengæld karakteristiske med lysende hvid overgump, lysende hvid underside og lyst rosa på brystet.

Der er ankommet en del hvidsirken til Danmark gennem den seneste måneds tid, og flere steder oplever man pæne flokke af gråsirken. Desværre også mange der kun er overflyvende, hvor flokkene er umulige at tjekke for hvidsirken.

Ringmærkeren Arne Urvang er aktiv i Thy, og har i perioden 20. november til 12. december fanget og ringmærket 608 gråsirken og 20 hvidsirken på en lokalitet i Lild Klitplantage. Det svarer til, at forholdet mellem hvidsirken og gråsirken, i øjeblikket, er 1:30. Der kan derfor kun lyde en opfordring til at tage ud og prøve flokkene af.

Hvidsirken opleves som regel i flokke med gråsirken. Førsteindtrykket er så en meget lys ”gråsirken”, hvor man ofte først bliver opmærksom på den lysere rygfarve. Bryst- og ansigtfarven er også lysere tonet, når man

sammenligner med gråsirken, og så er flanken lysere, da flankestriberne enten er tynde og distinkte eller færre, i forhold til hvad man oplever hos gråsirken. Ofte bemærker man også et andet "ansigtsudtryk" hos hvidsirken. Næbbet er således kortere og mere triangulært i forhold til gråsirkens næb. Hos gråsirken er næbbet længere, end det er højt, mens det hos langt de fleste hvidsiskener er ligeså langt, som det er højt. Hos enkelte hvidsiskener ses et næb, der er en smule længere, end det er højt men alligevel ikke så langt som hos gråsirken. Det kan være forvirrende. Men indtrykket af et lille næb oplever man kun hos hvidsirken, aldrig hos gråsirken. Indtrykket af et lille næb styrkes af en kraftigere befjering omkring næbbasis, hvilket ligesom skjuler næbbet lidt. Oftest er kinden lysere hos hvidsirken på grund af lysere længdestriber end hos gråsirken, hvor længdestriberne er mørkere, og dermed gør kinden mørkere. Øjet virker desuden mindre hos hvidsirken, og samlet set giver det et ret karakteristisk "ansigtsudtryk".

Stor gråsirken (til venstre) og hvidsirken (til højre), begge 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Bemærk forskellen i næbbets form og længde. Gråsirkens næb er tydeligt længere end det er højt, mens hvidsirkens næb er ligeså langt som det er højt. Bemærk også at hvidsirken har et mindre øje, hvilket giver et ret særligt "ansigtsudtryk". Derudover får man et god indtryk af forskellen i rygfarven hos de to fugle. Det er vigtigt at bemærke, at hvad der ser ud som brede mørke og grove flankestriber på hvidsirken, i stedet er fjer, der sidder uordentligt. På brystsiden og den forreste del af flanken får man i stedet et mere korrekt billede af flanketegningerne, nemlig at de er ret smalle og distinkte. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken (til venstre) og stor gråsirken (til højre), Lild Klitplantage den 2. december 2016. Bemærk først og fremmest forskellen i grundfarven på hvidsirkenens ryg i forhold til gråsirkenens. Den er således køligere, lysere og mere grålig. Derudover ses forskellen på overgumpens tegning, hvor hvidsirken har en central del der fremstår renhvid. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken, 1K, Lild Klitplantage den 8. november 2016. Bemærk det korte, triangulære, næb, hvor længden er som højden. Derudover bemærkes køligt brune grundfarver, ret tynde og distinkte flankestriber og et lille øje. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken, 1K, Lild Klitplantage den 8. november 2016. Samme fugl som ovenfor. Bemærk hvorledes overgumpen giver indtryk af at være bred og påfaldende hvid på den centrale del. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Det er ikke alle hvidsirkener, der er karakteristisk lyse i ansigtet eller på brystet. Nogle kan være varmt gyldenbrunligt tonede, og kan derfor påminde en del om gråsirkener. Ryggen vil dog altid være lysere og køligere tonet gråbrun, og derudover skal næb, "ansigtsudtryk", flanker, overgump og undergump tjekkes yderligere, så vidt det er muligt.

Hvidsirken, 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Bemærk det meget lyse indtryk, den køligt gråbrune ryg, de meget sparsomme flankestriber der er smalle og distinkte, samt det korte næb. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsken 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Samme individ som ovenfor. Bemærk bred hvid og markant overgump. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Et nyt individ. Bemærk iøjnefaldende bred hvid overgump, køligt tonet gråbrun ryg, kort og højt næb. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Overgumpen er hos adulte fugle, og hos nogle ungfugle, påfaldende hvid og bred i stor kontrast til ryg og hale. Sådan vil den også virke i flugt. Hos ungfugle ser man ofte, at det kun er den centrale del, som er hvid, mens resten er længdestribet. Hos gråsirken ser man højst indslag af hvidlige partier i overgumpen, som kan virke afstikkende lyse, men et samlet hvidt felt oplever man ikke. Kontrasten fra en lysere overgump til ryg og hale

oplever man også hos nogle gråsiskener, men aldrig som en stor hvid plamage, eller som et sammenhængende rent hvidt felt.

Hvidsirken 1K+, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Bemærk det lyse indtryk, med meget lys ryg, distinkte og smalle flankestriber, kort og højt næb der virker lille samt det let rosa skær på brystsiden. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsken 1K+, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Samme individ som ovenfor. Markant, bred og hvid overgump (med et fint lyst rosa skær). Foto: Henrik Haaning Nielsen.

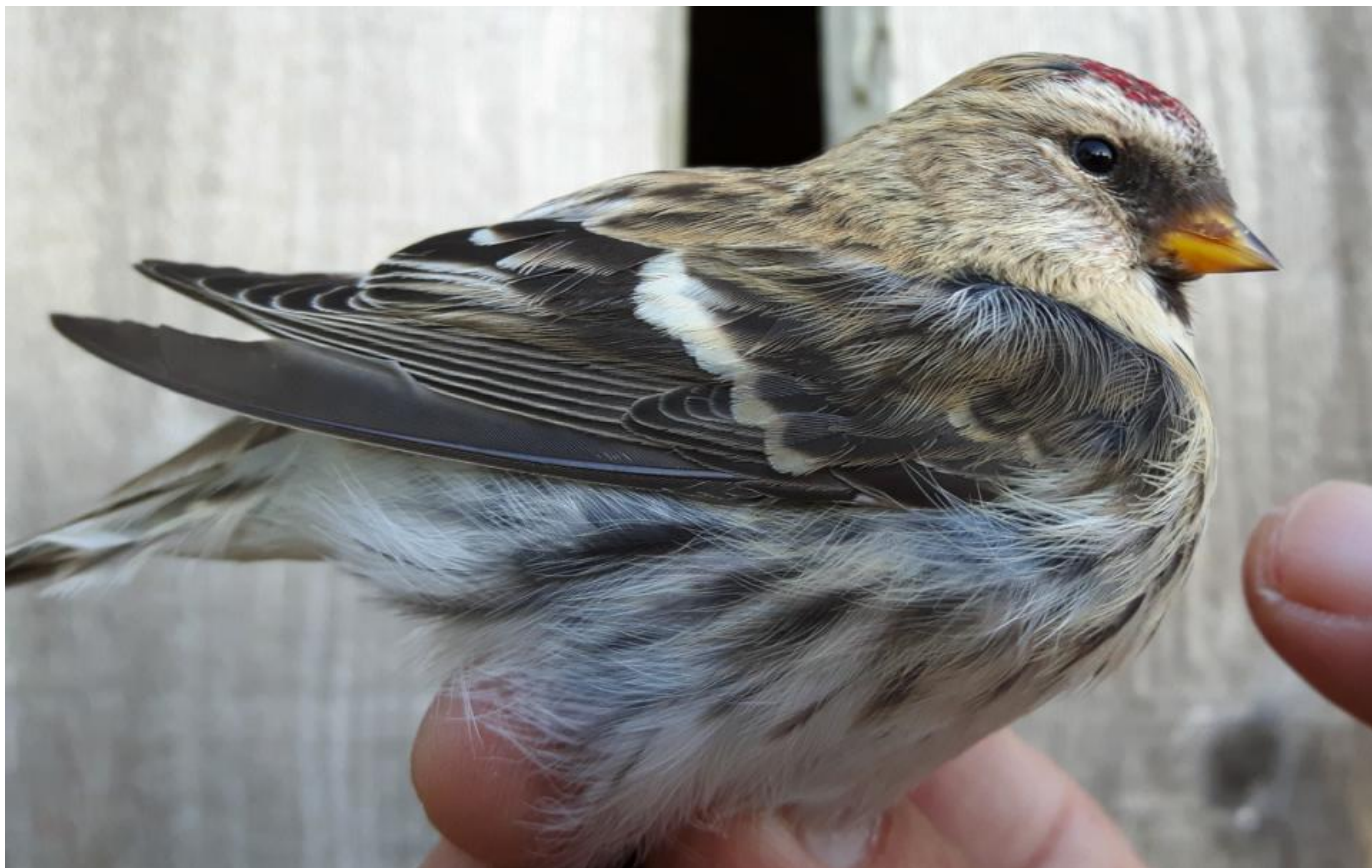

Hvidsisken 2K+ han, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Bemærk den lyst rosa farve på bryst- og brystider og flanke på dette individ. Hvad der ligner en lang og bred flankestribe er i virkeligheden uorden i fjerene. De reelle flankestriber er tynde og distinkte. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 2K+ han, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Samme individ som ovenfor. Bemærk den markante og påfaldende overgump men med meget lyst rosa skær. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Flankestribningen varierer ret meget hos hvidsirken. Generelt er der tale om færre flankestriber i forhold til gråsirken, og som regel er de enten påfaldende tyndere eller mere diffuse. Som udgangspunkt hjælper den mere begrænsede flankestribning til det lysere indtryk man generelt får af hvidsirken. Imidlertid forekommer der overlap i karakteren. Dog oplever man altid markant flankestribning hos gråsirken.

Hvidsken 1K, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Et eksempel på et langnæbbet individ. Bemærk dog også den lyse ryg og de ret smalle og distinkte flankestriber. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsken 1K, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Undergumpen på det langnæbbede individ ovenfor, som man ville opfatte karakteren i felten. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K, Lild Klitplantage den 11. december 2016. Undergumpen på det langnæbbede individ ovenfor, hvor fjerene er spredt ud. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Undergumpstegningen kan ofte konstateres, når man støder på en flok siskener, der fouragerer. Her vil man i felt typisk bemærke, at gråsirken virker velmarkeret med ret brede trekantede mørke tegninger i undergumpen, mens hvidsirken har betydeligt smallere tegninger, der på nogle vil virke som lidt tilspidsede striber. Hos andre fremstår undergumpen helt hvid. Det er imidlertid interessant, når man ringmærker hvidsirken at kigge nærmere på tegningen på de længste undergumpsfjer, når de blottes. På mange fugle lever tegningen ikke helt op til, hvad der fremgår i forskellige feltbestemmelsesguides. Således fremstår tegningen bredere hos en del fugle – og det vil naturligvis forvirre – ikke mindst blandt ringmærkere som har mulighed for at tjekke karakteren indgående. På hvidsirken ser man ofte at den inderste halvdel af den sorte tegning på den længste underhaledekfjer (den del som ikke ses i felt) er bred, hvorefter den yderste halvdel (den som ses i felt) er meget smallere. Hos nogle smalner tegningen jævnt ind, men da er den inderste del også smallere i forhold til gråsirken.

Hvidsken 1K, Lild Klitplantage den 8. november 2016. En typisk undergump, som man oplever det i felten, hvor der blot ses en tynd mørk streg på den eller de yderste underhaledækfjer. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Nogle hvidsirkener har helt hvide og utegnede underhaledækfjer. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K, Lild Klitplantage den 2. december 2016. Når man spreder de længste underhaledækfjer ud fremviser hvidsirken typisk en langsmal mørk streg, der kun er lidt bredere, end spidsen, ved basis. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K (til venstre) og stor gråsirken 1K (til højre), Lild Klitplantage den 2. december 2016. Undergumpene er præsenteret som den ville opleves i felt. Dette individ er ret markeret, men sammenlignet med gråsirkenens undergumpstegning er der stadig tale om smalle striber snarere end aflange trekanter. Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Hvidsirken 1K (til venstre) og gråsirken 1K (til højre), Lild Klitplantage den 2. december 2016. Samme individer som ovenstående billede. Spreader man til gengæld undergumpsfjerene ud, bemærker man imidlertid en overraskende bred tegning på hvidsirkenens længste fjer. Overraskende fordi man i Lars Svenssons "ringmærkerbibel", Identification guide to European Passerines, får præsenteret hvidsirkens undergumpstegning, meget nøjagtigt som langsmalle tegninger, aldrig som denne. Imidlertid har Arne Urvang, John Kyed og jeg, gennem ringmærkning, dokumenteret at flere hvidsirkener fremviser en bred tegning på de længste undergumpsfjer, hvis fjeren vel at mærke bredes ud. Se henvisning til blogindlæg, hvor det dokumenteres, i teksten i selve artiklen. Man kan nemt forestille sig ringmærkere slippe sådanne fugle som gråsirkener, da de i følge guidebøger ikke passer med hvidsirken! Foto: Henrik Haaning Nielsen.

Læs i øvrigt disse blogindlæg, hvor der også sættes fokus på undergumpfjerenes nøjagtige tegning:

<http://haaningsblog.blogspot.dk/2013/12/hvidsirkener.html>

<http://haaningsblog.blogspot.dk/2013/11/sirkensjov-i-hanstholm.html>

Tjek også disse blogindlæg for mere aktuel input i hvidsirkenbestemmelse:

<http://birdingnj.blogspot.dk/2016/12/sirken-galore.html>

<http://birdingnj.blogspot.dk/2016/12/lokal-birding.html>

<http://birdingnj.blogspot.dk/2016/11/flere-af-de-hvide.html>

Tak til Arne Urvang for godt selskab under ringmærkningerne af siskenerne samt til Simon Sigaard Christensen, Skagen Fuglestation for kommentarer til aldersbestemmelse af flere af de ringmærkede fugle. Følg med i Arne Urvangs aktiviteter på Facebooksiden NetOp.

Dato:
21. 12. 2016

Skrevet af:
Henrik Haaning Nielsen

Fotos af:
Henrik Haaning Nielsen

Emner:
FELTBESTEMMELSE

Tags:
FELTBESTEMMELSE, GRÅSISKEN, HVIDSISKEN, RINGMÆRKNING